
Biblioteka Systemu
Prawa Karnego Procesowego

Z PROBLEMATYKI
ZAKAZÓW
DOWODOWYCH
W POSTĘPOWANIU
KARNYM

Michał Rusinek

Biblioteka Systemu
Prawa Karnego Procesowego

Z PROBLEMATYKI
ZAKAZÓW
DOWODOWYCH
W POSTĘPOWANIU
KARNYM

Michał Rusinek

Zamów książkę w księgarni internetowej

profinfo.pl
księgarnia internetowa

Stan prawny na 1 kwietnia 2019 r.

Recenzenci

Prof. dr hab. Ryszard A. Stefański

Prof. dr hab. Kazimierz Zgryzek

Wydawca

Małgorzata Stańczak

Redaktor prowadzący

Małgorzata Jarecka

Opracowanie redakcyjne

Anna Iwannikow – JustLuk

Łamanie

JustLuk

Ta książka jest wspólnym dziełem twórcy i wydawcy. Prosimy, byś przestrzegał przysługujących im praw. Książkę możesz udostępnić osobom bliskim lub osobiście znanym, ale nie publikuj jej w internecie. Jeśli cytujesz fragmenty, nie zmieniaj ich treści i koniecznie zaznacz, czyje to dzieło. A jeśli musisz skopiować część, rób to jedynie na użytek osobisty.

prawolubni

SZANUJMY PRAWO I WŁASNOŚĆ
Więcej na www.legalnakultura.pl
POLSKA IZBA KSIĄŻKI

© Copyright by

Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o., 2019

ISBN 978-83-8160-681-3

Dział Praw Autorskich

01-208 Warszawa, ul. Przyokopowa 33

tel. 22 535 82 19

e-mail: ksiazki@wolterskluwer.pl

www.wolterskluwer.pl

księgarnia internetowa www.profinfo.pl

SPIS TREŚCI

Wykaz skrótów	13
Od redaktorów Systemu Prawa Karnego Procesowego	17
Wprowadzenie	19
Rozdział I	
Zakazy dowodowe w ogólności	21
1. Pojęcie zakazu dowodowego	21
2. <i>Ratio legis</i> zakazów dowodowych	29
3. Charakter prawny zakazów dowodowych	35
4. Klasyfikacja zakazów dowodowych	40
4.1. Uwagi ogólne	40
4.2. Podział z uwagi na element procesu dowodzenia, którego dotyczy zakaz (tezy dowodowej, źródła lub środka dowodowego bądź sposobu dowodzenia) ...	41
4.2.1. Wprowadzenie	41
4.2.2. Zakazy odnoszące się do tezy dowodowej (zupełne)	41
4.2.3. Zakazy odnoszące się do źródła lub środka dowodowego (niezupełne, w tym quasi-niezupełne)	44
4.2.4. Zakazy odnoszące się do sposobu dowodzenia	49
4.2.5. Problem zakazów wykorzystania dowodów	51
4.3. Podział z uwagi na rygoryzm związania (zakazy bezwarunkowe i warunkowe)	55

4.3.1. Wprowadzenie	55
4.3.2. Zakazy bezwarunkowe (bezwzględne)	55
4.3.3. Zakazy warunkowe (względne)	57
4.4. Inne kryteria podziału	59

Rozdział II

Zakazy odnoszące się do tezy dowodowej (zupełne)	61
1. Zakaz dowodzenia stanu prawnego lub stosunku prawnego wbrew wiążącemu rozstrzygnięciu sądu lub innego organu ...	61
2. Zakaz dowodzenia przebiegu narady i głosowania nad orzeczeniem (art. 108 § 1 k.p.k.)	79
3. Zakaz dowodzenia treści oświadczenia oskarżonego dotyczącego zarzucanego mu czynu, złożonego wobec biegłego lub lekarza udzielającego mu pomocy medycznej (art. 199 k.p.k.)	82
4. Zakaz dowodzenia okoliczności ochrony świadka koronnego (art. 14 ust. 4 u.ś.k.)	91

Rozdział III

Zakazy odnoszące się do źródła lub środka dowodowego (niezupełne, w tym quasi-niezupełne)	94
1. Zakaz przesłuchania oskarżonego odmawiającego składania wyjaśnień (art. 175 k.p.k.)	94
1.1. Charakter i zakres zakazu	94
1.2. Problem wyjaśnień podejrzanego złożonych pod nieobecność obrońcy	107
2. Zakaz przesłuchania obrońcy albo adwokata lub radcy prawnego osoby zatrzymanej (art. 178 pkt 1 k.p.k.)	112
2.1. <i>Ratio legis</i> i charakter zakazu	112
2.2. Zakres podmiotowy	117
2.2.1. Obrońca	117
2.2.2. Adwokat lub radca prawny udzielający pomocy prawnej zatrzymanemu	121
2.3. Zakres przedmiotowy	123
3. Zakaz przesłuchania duchownego (art. 178 pkt 2 k.p.k.)	126
3.1. <i>Ratio legis</i> i charakter zakazu	126
3.2. Zakres podmiotowy	128

3.3. Zakres przedmiotowy	131
4. Zakaz przesłuchania mediatora (art. 178a k.p.k.)	136
5. Zakaz przesłuchania świadka związanego tajemnicą informacji niejawnych z klauzulą „ściśle tajne” i „tajne” (art. 179 k.p.k.)	139
5.1. Charakter i <i>ratio legis</i> zakazu	139
5.2. Zakres zakazu	142
5.3. Zwolnienie świadka z tajemnicy	146
5.3.1. Uwagi ogólne	146
5.3.2. Organ uprawniony do zwolnienia w trybie art. 179 k.p.k.	150
5.3.3. Regulacje zawarte w ustawach szczególnych	155
6. Prawo odmowy zeznań co do informacji niejawnych z klauzulą „poufne” i „zastrzeżone” oraz tajemnicy związanej z wykonywaniem zawodu lub funkcji (art. 180 § 1 k.p.k.)	158
6.1. <i>Ratio legis</i> i charakter zakazu	158
6.2. Obowiązek zachowania tajemnicy jako podstawa odmowy zeznań	162
6.2.1. Wprowadzenie	162
6.2.2. Informacje niejawne z klauzulą „poufne” i „zastrzeżone”	162
6.2.3. Tajemnica związana z wykonywaniem zawodu lub funkcji	165
6.3. Oświadczenie świadka i jego skutki	171
6.4. Uchylenie zakazu – zwolnienie z tajemnicy przez sąd lub prokuratora	174
6.4.1. Uwagi ogólne	174
6.4.2. Przesłanka zwolnienia z tajemnicy	175
6.4.3. Tryb zwolnienia z tajemnicy	177
6.5. Zwolnienie z tajemnicy na podstawie art. 180 § 1 k.p.k. a ustawy zawodowe	180
6.5.1. Uwagi ogólne	180
6.5.2. Regulacje uchylające tajemnicę zawodową z mocy prawa	183
6.5.3. Prawo bankowe i inne szczególne regulacje dotyczące uchylania tajemnicy zawodowej	186

7. Zakaz przesłuchania osób związanych tajemnicą notarialną, adwokacką, radcy prawnego, doradcy podatkowego, lekarską, dziennikarską, statystyczną lub tajemnicą Prokuratorii Generalnej (art. 180 § 2 k.p.k.)	189
7.1. Charakter zakazu	189
7.2. Zakres zakazu	194
7.3. Uchylenie zakazu przesłuchania	200
7.3.1. Teoretyczne uzasadnienie uchylenia zakazu – relatywność obowiązku dyskrecji	200
7.3.2. Zwolnienie świadka z tajemnicy przez jej dysponenta	207
7.3.3. Przesłanki uchylenia zakazu przesłuchania	210
7.4. Szczególna ochrona dziennikarskiego anonimatu	216
7.5. Tryb zwolnienia z tajemnicy	225
8. Prawo odmowy zeznań (art. 182 k.p.k.)	229
8.1. Charakter zakazu	229
8.2. Osoba najbliższa dla oskarżonego (art. 182 § 1 k.p.k.)	232
8.2.1. <i>Ratio legis</i> prawa odmowy zeznań osoby najbliższej dla oskarżonego	232
8.2.2. Zakres podmiotowy	235
8.2.3. Zakres przedmiotowy	246
8.3. Świadek oskarżony o współudział w przestępstwie będącym przedmiotem postępowania (art. 182 § 3 k.p.k.)	248
8.3.1. <i>Ratio legis</i> prawa odmowy zeznań osoby oskarżonej o współudział w przestępstwie	248
8.3.2. Zakres zakazu	250
8.4. Oświadczenie świadka i jego skutki	254
9. Prawo uchylenia się od odpowiedzi na pytanie ze względu na grożącą odpowiedzialność za przestępstwo lub przestępstwo skarbowe (art. 183 k.p.k.)	267
9.1. Charakter i <i>ratio legis</i> zakazu	267
9.2. Zakres zakazu	271
9.3. Oświadczenie świadka	276

10. Zakaz przesłuchania osoby zwolnionej z obowiązku zeznawania lub odpowiedzi na pytanie ze względu na szczególnie bliski stosunek osobisty do oskarżonego (art. 185 k.p.k.)	283
10.1. Charakter i zakres zakazu	283
10.2. Zwolnienie z obowiązku zeznawania i jego skutki	288
11. Zakaz dowodzenia za pomocą zeznań osoby, która skorzystała z prawa odmowy zeznań lub została zwolniona od zeznawania (art. 186 k.p.k. <i>in fine</i>)	295
11.1. <i>Ratio legis</i> i charakter zakazu	295
11.2. Zakres zakazu	297
11.3. Powstanie zakazu	307
12. Zakaz poddania oględzinom pokrzywdzonego, który odmówił złożenia zeznań lub został zwolniony od ich złożenia (art. 192 § 3 k.p.k.)	314
13. Zakaz powoływania niektórych osób na biegłego (art. 196 § 1 k.p.k.)	318
14. Zakaz dowodzenia za pomocą opinii sporządzonych przez osoby wyłączone od pełnienia funkcji biegłego (art. 196 § 2 k.p.k.)	326
15. Zakaz zatrzymania dokumentów zawierających tajemnicę związaną z wykonywaniem obrony (art. 225 § 3 k.p.k.)	328
16. Zakazy wykorzystania dokumentów zawierających informacje niejawne lub tajemnicę zawodową (art. 226 w zw. z art. 178–181 k.p.k.)	333
16.1. Uwagi ogólne	333
16.2. Dokumenty zawierające okoliczności związane z obroną, spowiedzią i mediacją (art. 226 w zw. z art. 178–178a k.p.k.) oraz zawierające tajemnicę psychiatryczną (art. 226 k.p.k. w zw. z art. 52 u.o.z.p.)	341
16.3. Dokumenty związane z tajemnicą informacji niejawnych lub tajemnicą zawodową lub funkcyjną (art. 226 w zw. z art. 179 i 226 w zw. z art. 180 § 1–2 k.p.k.)	344
17. Zakaz dowodzenia za pomocą protokołu zeznań złożonych przez oskarżonego (<i>a contrario ex art. 389 § 1 k.p.k.</i>)	349

18. Zakaz powoływania na świadka, biegłego lub tłumacza osób korzystających z immunitetu dyplomatycznego lub konsularnego (art. 581–582 k.p.k.)	354
18.1. Wprowadzenie	354
18.2. Osoby korzystające z immunitetu dyplomatycznego	354
18.3. Osoby korzystające z immunitetu konsularnego	359
18.4. Poczta dyplomatyczna i dokumenty konsularne	362
19. Zakaz przesłuchania osób związanych tajemnicą psychiatryczną oraz biegłych na okoliczność wypowiedzi pacjenta, co do popełnienia przez niego czynu zabronionego (art. 52 u.o.z.p.)	363
20. Zakaz dowodzenia za pomocą wyjaśnień złożonych przez podejrzanego mającego zostać świadkiem koronnym (art. 6 u.ś.k.)	370

Rozdział IV

Zakazy odnoszące się do sposobu dowodzenia	376
1. Zakazy związane z wyłączeniem swobody wypowiedzi przy przesłuchaniu	376
1.1. Swoboda wypowiedzi jako gwarancja przesłuchania	376
1.2. Zakaz stosowania określonych metod przy przesłuchaniu (art. 171 § 5 k.p.k.)	390
1.2.1. Charakter i zakres zakazu	390
1.2.2. Zakaz na tle aktów prawa międzynarodowego	397
1.3. Zakaz odbierania wyjaśnień, zeznań i oświadczeń w warunkach wyłączonej swobody wypowiedzi (art. 171 § 7 k.p.k.)	403
1.4. Wyłączenie swobody wypowiedzi	408
1.4.1. Uwagi ogólne	408
1.4.2. Zakłócenie świadomości (<i>vis absoluta</i>)	409
1.4.2.1. Uwagi ogólne	409
1.4.2.2. Hipnoza	411
1.4.2.3. Środki chemiczne wpływające na procesy psychiczne	420
1.4.2.3.1. Narkoanaliza	420

1.4.2.3.2. Przesłuchanie osoby pozostającej pod wpływem środków chemicznych	423
1.4.2.4. Poligraf (wariograf) i inne środki techniczne pozwalające śledzić reakcje organizmu	429
1.4.3. Przymus, w tym groźba i obietnice (<i>vis compulsiva</i>)	439
1.4.3.1. Przymus, groźba i obietnice jako niedozwolone metody przesłuchania	439
1.4.3.2. Inne przyczyny wyłączenia swobody wypowiedzi	462
1.4.4. Problem podstępny	465
1.4.5. Problem sugestii	478
2. Zakaz zastępowania wyjaśnień i zeznań treścią pism, zapisków i notatek (art. 174 k.p.k.)	482
Wnioski końcowe	497
Bibliografia	503
Wykaz orzeczeń	539

WYKAZ SKRÓTÓW

Akty prawne

- EKPC – Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności sporządzona w Rzymie 4.11.1950 r., zmieniona następnie protokołami nr 3, 5 i 8 oraz uzupełniona protokołem nr 2 (Dz.U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284 z uzup. i zm.)
- Konstytucja RP – Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2.04.1997 r. (Dz.U. Nr 78, poz. 483 ze sprost. i zm.)
- Konwencja ONZ – Konwencja w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania, przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych 10.12.1984 r. (Dz.U. z 1989 r. Nr 63, poz. 378)
- KWSD – Konwencja wiedeńska o stosunkach dyplomatycznych sporządzona w Wiedniu 18.04.1961 r. (Dz.U. z 1965 r. Nr 37, poz. 232)
- KWSK – Konwencji wiedeńskiej o stosunkach konsularnych sporządzona w Wiedniu 24.04.1963 r. (Dz.U. z 1982 r. Nr 13, poz. 98)
- k.k. – ustawa z 6.06.1997 r. – Kodeks karny (Dz.U. z 2018 r. poz. 1600 ze zm.)
- k.k.w. – ustawa z 6.06.1997 r. – Kodeks karny wykonawczy (Dz.U. z 2019 r. poz. 676 ze zm.)
- k.p.k. – ustawa z 6.06.1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz.U. z 2018 r. poz. 1987 ze zm.)
- k.p.k.1928 – Kodeks postępowania karnego z 19.03.1928 r. (Dz.U. z 1950 r. Nr 40, poz. 364 ze zm., nie obowiązuje)

k.p.k.1969	– ustawa z 19.04.1969 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz.U. Nr 13, poz. 96 ze zm., nie obowiązuje)
k.p.s.w.	– ustawa z 24.08.2001 r. – Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia (Dz.U. z 2018 r. poz. 475 ze zm.)
k.r.o.	– ustawa z 25.02.1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy (Dz.U. z 2017 r. poz. 682 ze zm.)
pr. adw.	– ustawa z 26.05.1982 r. – Prawo o adwokaturze (Dz.U. z 2018 r. poz. 1184 ze zm.)
pr. not.	– ustawa z 14.02.1991 r. – Prawo o notariacie (Dz.U. z 2019 r. poz. 540 ze zm.)
pr. pras.	– ustawa z 26.01.1984 r. – Prawo prasowe (Dz.U. z 2018 r. poz. 1914)
u.o.i.n.	– ustawa z 5.08.2010 r. o ochronie informacji niejawnych (Dz.U. z 2018 r. poz. 412 ze zm.)
u.o.z.p.	– ustawa z 19.08.1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego (Dz.U. z 2018 r. poz. 1878)
u.PG	– ustawa 15.12.2016 r. o Prokuraturii Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. poz. 2261 ze zm.)
u.r.p.	– ustawa z 6.07.1982 r. o radcach prawnych (Dz.U. z 2018 r. poz. 2115 ze zm.)
u.s.f.n.	– ustawa z 21.06.1996 r. o szczególnych formach sprawowania nadzoru przez ministra właściwego do spraw wewnętrznych (Dz.U. z 2018 r. poz. 2216 ze zm.)
u.ś.k.	– ustawa z 25.06.1997 r. o świadku koronnym (Dz.U. z 2016 r. poz. 1197)
u.z.l.	– ustawa z 5.12.1996 r. o zawodach lekarza i lekarza dentystry (Dz.U. z 2019 r. poz. 537 ze zm.)

Czasopisma i publikatory

BPK	– Biuletyn Prawa Karnego
CPKiNP	– Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych
GSP	– Gdańskie Studia Prawnicze
KKSSIP	– Kwartalnik Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury
KZS	– Krakowskie Zeszyty Sądowe
NKPK	– Nowa Kodyfikacja Prawa Karnego

NP	– Nowe Prawo
OSA	– Orzecznictwo Sądów Apelacyjnych
OSAB	– Orzecznictwo Sądów Apelacji Białostockiej
OSN(K)	– Orzecznictwo Sądu Najwyższego (Izba Karna)
OSNKW	– Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Karna i Wojskowa
OSNPG	– Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Wydawnictwo Prokuratury Generalnej
OSNwSK	– Orzecznictwo Sądu Najwyższego w Sprawach Karnych
OSP	– Orzecznictwo Sądów Polskich
OSPiKA	– Orzecznictwo Sądów Polskich i Komisji Arbitrażowych
Pal.	– Palestra
PAN ZP	– Polska Akademia Nauk Zeszyty Prawnicze
PiP	– Państwo i Prawo
Prob. Praw.	– Problemy Praworządności
Prok. i Pr.	– Prokuratura i Prawo
PS	– Przegląd Sądowy
RPEiS	– Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny
SP	– Studia Prawnicze
WPP	– Wojskowy Przegląd Prawniczy
ZNUJ	– Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego

Inne

ETPC	– Europejski Trybunał Praw Człowieka
kan.	– kanon
NBP	– Narodowy Bank Polski
NIK	– Najwyższa Izba Kontroli
ONZ	– Organizacja Narodów Zjednoczonych
PRL	– Polska Rzeczpospolita Ludowa
SA	– sąd apelacyjny
SN	– Sąd Najwyższy
TK	– Trybunał Konstytucyjny
UMCS	– Universitatis Mariae Curie-Skłodowska

OD REDAKTORÓW SYSTEMU PRAWA KARNEGO PROCESOWEGO

Oddajemy do rąk Czytelników pierwsze opracowanie serii wydawniczej „Biblioteka Systemu Prawa Karnego Procesowego”. W ramach tej serii będziemy starali się prezentować Czytelnikom, niejako wyprzedzająco, wyodrębnione fragmenty przygotowywanych do druku kolejnych tomów zbioru. Wielotomowy System pomyślany został jako podsumowanie dorobku karnoprosesowej myśli prawniczej na przestrzeni ostatnich 100 lat, zarówno tej teoretycznej, jak i tej, która od zawsze tworzyła podwaliny orzecznictwa. W szerokim zakresie uwzględnia też perspektywę prawnoporównawczą. Jednocześnie jednak Redaktorzy i Autorzy starają się, aby nie umknęła z pola widzenia problematyka prawa obowiązującego. Nie inaczej ma się rzecz z tomem VIII Systemu poświęconym niezmiernie rozległej problematyce dowodowej. Z pewnością cały ten tom znajdzie wielu Czytelników, niemniej, pragnąc poszerzyć jeszcze krąg odbiorców, zdecydowaliśmy się wyodrębnić i opublikować w formie monografii fragment tomu VIII traktujący o zagadnieniach związanych z zakazami dowodowymi. Zabieg ten usprawiedliwiony jest dwoma istotnymi względami.

Po pierwsze, problematyka zakazów dowodowych to łatwo dający się wyodrębnić z całości kompleks zagadnień. Cechuje się on wielką doniosłością praktyczną. Dynamika zmian ustawodawczych i zawirowania konstytucyjne, jakich jesteśmy w ostatnich latach świadkami, przesądzają o tym, że jest obecnie palącą potrzebą udostępnienie praktykom wymiaru sprawiedliwości opracowania, które pomoże zmierzyć się z trudnościami, jakie niesie za sobą niska jakość stanowionego naprędce prawa i brak efektywnego mechanizmu kontroli jego konstytucyjności.

Po drugie, zgodnie z założeniami przyjętymi przez Radę Naukową Systemu ma on tworzyć ważną platformę publikacyjną dla młodych adeptów nauki prawa karnego procesowego i motywować ich do wytężonej pracy. Z pewnością zamierzenie to zostanie osiągnięte, jeżeli praca nad poszczególnymi partiami Systemu pozwoli im na uzyskiwanie kolejnych stopni naukowych. Skoro – jak się wydaje – opracowana przez Michała Rusinka część tomu VIII daje mu podstawę do ubiegania o stopień naukowy, nie ma powodów, dla których z jej opublikowaniem należałoby czekać na ukończenie prac redakcyjnych nad całym tomem.

Oczywiście niejako wyprzedzające opublikowanie opracowania poświęconego problematyce zakazów dowodowych nie będzie stało na przeszkodzie późniejszemu opublikowaniu tego samego materiału w tomie VIII Systemu, którego stanowi on integralną część. Nie jest to rzecz jasna zabieg mający cechy antyplagiatu. Owo wyprzedzające opublikowanie prac Michała Rusinka w formie monograficznej jest elementem przemyślanej polityki wydawniczej.

Zapraszając Czytelników do lektury monografii o zakazach dowodowych, zachęcamy ich jednocześnie do cierpliwego oczekiwania publikacji całego kompleksowego opracowania o dowodach, które powinno trafić do odbiorców przed końcem 2019 r.

Warszawa, marzec 2019 r.

Piotr Hofmański
redaktor naczelny
Systemu Prawa Karnego Procesowego

Jerzy Skorupka
redaktor tomu VIII
Systemu Prawa Karnego Procesowego

WPROWADZENIE

Materia zakazów dowodowych bez ryzyka przesady może być nazwana probierzem humanizmu i demokratyzacji procesu karnego. Wyznaczając granice dopuszczalnej przy poszukiwaniu prawdy o przestępstwie ingerencji organów postępowania karnego w inne, kolidujące z tym celem, prawnie chronione wartości, ustawodawca daje wyraz swojego szacunku do jednostki i jej konstytucyjnych wolności. Uznaje tym samym powszechnie przyjmowaną we współczesnych demokratycznych systemach prawnych zasadę, że wykonywanie przez organizację państwową *ius puniendi* jest celem, do którego nigdy nie należy dążyć za wszelką cenę, lecz w zgodzie z rygorami wyznaczonymi prawem i praworządnością.

Opracowanie w rękach Czytelnika za cel obrało sobie zebranie, uporządkowanie i krytyczną analizę całości dorobku polskiej jurysprudencki postępowania karnego w zakresie tego zajmującego tematu. Zawiera ono zatem przegląd poglądów wyrażanych w literaturze karnoprocesowej oraz dorobku praktyki orzecniczej sądów karnych wyższych instancji. W rozważaniach tych skupiono większą uwagę na kwestiach spornych bądź zagadnieniach dotąd pomijanych, poddając je pogłębionemu badaniu i podejmując próbę rozstrzygnięcia pojawiających się wątpliwości. Trzeba zauważyć, że choć problematyka zakazów dowodowych bywała już w polskim piśmiennictwie prawniczym przedmiotem obszernych i wnikliwych opracowań, potrzeba usystematyzowanego badania tego tematu wydaje się niezmiennie uzasadniona. Jest tak po pierwsze dlatego, że choć ustawowa regulacja zakazów dowodowych cechuje się względną stabilnością, praktyka orzecnicza wciąż staje wobec nowych wyzwań, przede wszystkim

wynikających ze złożonego konstytucyjnego i konwencyjnego kontekstu tej materii, wnikającego dobrze – zdawałoby się – znane i opisane normy w nowe interpretacyjne trudności. Po drugie zaś, waga i zawilość materii sprawiają, że zakazy dowodowe są polem ciągłej ożywionej dyskusji naukowej, a mnogość zabieranych w niej głosów i różnorodność wyrażanych poglądów czyni materię jedną z bardziej wymagających w nauce procesu karnego. Te właśnie wyzwania stały się dla autora główną motywacją dla podjęcia próby takiego opracowania tematu, które nie pomijając interpretacyjnych zawilosci kwestii szczegółowych, zarazem nie traciłoby z oczu teoretycznych zagadnień wymagających refleksji bardziej ogólnej.

Materię opracowania podzielono na cztery zasadnicze części. Pierwszy rozdział przedstawia ogólne zagadnienia związane z analizą pojęcia, *ratio legis* i prawnego charakteru zakazów dowodowych, ponadto próbą rozwikłania trudności związanych z ich klasyfikacją. W kolejnych rozdziałach omówione zostały poszczególne zakazy dowodowe, uporządkowane według głównego stosowanego w nauce kryterium – w rozdziale drugim zakazy odnoszące się do dowodzonej tezy, w rozdziale trzecim zakazy odnoszące się do źródła i środka dowodowego, w rozdziale czwartym zaś zakazy odnoszące się do sposobu przeprowadzania dowodu, wśród których szczególne miejsce mają zakazy chroniące swobodę wypowiedzi osoby przesłuchiwanej. Pracę wieńczy krótkie zestawienie najważniejszych wniosków *de lege lata* i *de lege ferenda*.

Efekt może zainteresować przede wszystkim prawników praktyków poszukujących odpowiedzi na interpretacyjne zagadnienia wyłaniające się w codziennym stosowaniu zakazów dowodowych, a także aplikantów przygotowujących się do praktycznego wykonywania zawodów prawniczych i – co oczywiste – ambitnych studentów prawa. Nie można też wykluczyć, że niektóre zawarte w opracowaniu rozważania zainteresują prawników parających się nauką refleksją nad procesem karnym. Jednych i drugich autor zaprasza do lektury.

Rozdział I

ZAKAZY DOWODOWE W OGÓLNOŚCI

1. Pojęcie zakazu dowodowego

Pojęcie zakazu dowodowego zostało po raz pierwszy użyte w niemieckiej literaturze karnoprocesowej, tam też rozpoczęła się naukowa refleksja nad tą grupą norm prawa dowodowego¹. Polskie piśmiennictwo, choć początkowo pozostawało pod jej przemożnym wpływem², współcześnie może pochwalić się obszernym oryginalnym dorobkiem badawczym w tym temacie.

Brak definicji legalnej i znaczna różnorodność obowiązujących w regulacji karnoprocesowej zakazów dowodowych sprzyjają rozbieżnemu definiowaniu pojęcia zakazu dowodowego w nauce, nie dziwi więc, że zabierający w tej kwestii głos autorzy różnią się co do szczegółów³. M. Cieślak przez zakaz dowodowy rozumiał regułę zabraniającą przeprowadzenia dowodu w określonych warunkach lub

---

¹ Przegląd fundamentalnych dla tej tematyki pozycji literatury niemieckiej znaleźć można w pracy Z. Kwiatkowskiego, *Zakazy dowodowe w procesie karnym*, Kraków 2005, s. 21 oraz 46 i n.

² Zob. S. Śliwiński, *Polski proces karny przed sądem powszechnym. Zasady ogólne*, Warszawa 1948, s. 608 i n.

³ Wspomnieć też należy pogląd K. Łojewskiego, który negował zasadność posługiwania się terminem „zakaz dowodowy”, jak i wyodrębniania odpowiadającej temu grupy norm procesowych; w zamian proponował termin „rygory dowodzenia”, który w istocie odpowiadał treścią i zakresem dzisiejszemu rozumieniu niezupełnych zakazów dowodowych – zob. K. Łojewski, *W obronie instytucji odmowy zeznań*, Pal. 1966/5, s. 53–54.

stwarzającą ograniczenia w poszukiwaniu lub wydobywaniu dowodów⁴. Według L. Schaffa zakaz dowodowy to wynikająca z ustawy niemożność przeprowadzenia określonego dowodu⁵. W. Daszkiewicz definiuje je jako normy zabraniające przeprowadzenia dowodu w określonych warunkach, korzystania z jakichś źródeł dowodowych lub stwarzające ograniczenia w pozyskaniu dowodów⁶. Według Z. Kwiatkowskiego są to przepisy prawne wyłączające dowodzenie określonych faktów oraz wyłączające lub ograniczające wprowadzenie, przeprowadzenie i wykorzystanie pewnych dowodów w procesie karnym⁷. Pojawiające się w tych definicjach elementy niewątpliwie wymagają bliższego oglądu.

Zakaz dowodowy jest niewątpliwie normą postępowania wynikającą z przepisu pozytywnego prawa procesowego, choć przepis ten niekoniecznie musi być umieszczony w Kodeksie postępowania karnego⁸ (zob. zakazy ujęte w art. 52 u.o.z.p. czy art. 6 u.s.k.). Nie należy traktować jako zakazów dowodowych tych ograniczeń w sięganiu po dowody, które wynikają z norm prawa materialnego⁹, czy też tych ogólnych norm gwarancyjnych, które wynikają z prawa konstytucyjnego. Zakazy dowodowe nie mogą też być określone w aktach rangi podus-

---

⁴ M. Cieślak, *Zagadnienia dowodowe w procesie karnym*, Warszawa 1955, s. 242. Podobnie S. Waltoś, P. Hofmański, *Proces karny. Zarys systemu*, Warszawa 2017, s. 366; Z. Doda, A. Gaberle, *Dowody w procesie karnym*, Warszawa 1995, s. 185; T. Grzegorzczak, J. Tylman, *Polskie postępowanie karne*, Warszawa 2014, s. 457; R. Ponikowski [w:] *Postępowanie karne. Część ogólna*, red. J. Skorupka, Warszawa 2012, s. 288; K.T. Boratyńska [w:] K.T. Boratyńska, Ł. Chojniak, W. Jasiński, *Postępowanie karne*, Warszawa 2016, s. 358.

⁵ L. Schaff, *Proces karny Polski Ludowej. Wykład zasad ogólnych*, Warszawa 1953, s. 377.

⁶ W. Daszkiewicz, *Prawo karne procesowe*, t. 2, *Zagadnienia ogólne*, Bydgoszcz 2001, s. 82. Podobnie D. Gruszecka [w:] *Proces karny*, red. J. Skorupka, Warszawa 2018, s. 406.

⁷ Z. Kwiatkowski, *Zakazy...*, 2005, s. 45. Podobnie K. Marszał, J. Zagrodnik [w:] *Proces karny*, red. K. Marszał, J. Zagrodnik, R. Koper, K. Zgryzek, Warszawa 2017, s. 335; K. Dudka, H. Paluszkiwicz, *Postępowanie karne*, Warszawa 2016, s. 276; C. Kulessza, P. Starzyński, *Postępowanie karne*, Warszawa 2017, s. 193.

⁸ Por. R. Kmiecik, E. Skrętowicz, *Proces karny. Część ogólna*, Warszawa 2006, s. 365–366.

⁹ A. Bojańczyk, *Dowód prywatny w postępowaniu karnym w perspektywie prawno-porównawczej*, Warszawa 2011, s. 416.

tawowej¹⁰. Choć wniosek ten jest na gruncie prawa karnego procesowego oczywisty, nauka postępowania cywilnego podkreśla nadto, że zakaz dowodowy nie może być ustanowiony umową dowodową stron¹¹.

Jak wynika z przytoczonych wyżej klasycznych dla krajowej literatury definicji zakazów dowodowych, przedmiot tych zakazów i ograniczeń opisany jest przez dwa elementy. Pierwszym jest zakazane lub ograniczone przez zakazy dowodowe zachowanie uczestnika procesu, czy precyzyjniej – zakazaną lub ograniczoną czynność procesową związaną z dowodzeniem, a drugim jest obiekt, do którego ta czynność ma się odnosić. Jeśli chodzi o ten drugi element, norma zakazu odnosić się ma do dowodu, który to termin jest jednak bardzo wieloznaczny. Terminu „dowód” używa się w procesie karnym w różnych znaczeniach, spośród których najważniejsze z punktu widzenia niniejszych rozważań to:

- 1) źródło dowodu,
- 2) środek dowodowy,
- 3) przedmiot dowodu¹².

Zakazy dowodowe mogą odnosić się do każdego z tych trzech zasadniczych desygnatów „dowodu”, tj. do źródła dowodowego, środka dowodowego bądź do okoliczności, która ma być dowodzona (tezy dowodowej).

Jeśli chodzi o pierwszy element określający przedmiot zakazu, czyli czynność procesową, do której się odnosi, definicje formułowane w starszym piśmiennictwie wskazywały, że zakazy dowodowe zabraniają lub ograniczają przeprowadzanie dowodu¹³ bądź przeprowadzanie i poszukiwanie dowodów dla procesu¹⁴. W nowszym piśmiennictwie trafnie widzi się to szerzej, wskazując, że zakazy dowodowe

---

¹⁰ Zob. orzeczenie TK z 10.06.1987 r., P 1/87, OTK 1987/1, poz. 1, s. 138; K. Piasecki, *System dowodów i postępowanie dowodowe w sprawach cywilnych*, Warszawa 2010, s. 262.

¹¹ K. Piasecki, *System...*, s. 262.

¹² Zob. M. Cieślak, *Zagadnienia...*, s. 36 i n.; T. Grzegorzczak, J. Tylman, *Polskie...*, s. 464; W. Daszkiewicz, *Prawo...*, s. 67–68.

¹³ L. Schaff, *Proces...*, s. 377.

¹⁴ M. Cieślak, *Zagadnienia...*, s. 242; W. Daszkiewicz, *Prawo...*, s. 82.

Michał Rusinek – doktor nauk prawnych; wykładowca na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Jagiellońskiego, asystent w Izbie Karnej Sądu Najwyższego, jego zainteresowania koncentrują się wokół problematyki prawa dowodowego w postępowaniu karnym; w swoich publikacjach łączy naukową pasję akademika z doświadczeniami praktycznego funkcjonowania procesu przed polskimi sądami karnymi.

Książka stanowi monograficzne omówienie materii zakazów dowodowych, czyli norm ograniczających dowodzenie niektórych faktów w postępowaniu karnym bądź dowodzenie za pomocą niektórych dowodów. Kwestie te mają zasadnicze znaczenie dla zakresu ustalania faktów w postępowaniu karnym, co wiąże się z trafnym orzekaniem o odpowiedzialności karnej.

Publikacja uwzględnia istotne dla tej problematyki zmiany wprowadzone do Kodeksu postępowania karnego w latach 2015–2018, a także orzecznictwo konstytucyjne i konwencyjne. Autor omawia zagadnienia teoretycznych założeń i prawnego charakteru zakazów dowodowych, przede wszystkim ich gwarancyjnej roli na tle konstytucyjnych wolności jednostki. Przedstawia też analizę poszczególnych zakazów dotyczących:

- dowodzenia pewnych faktów w postępowaniu karnym,
- dowodzenia za pomocą danego dowodu oraz
- niektórych zabronionych przez prawo sposobów dowodzenia, w szczególności problematykę zapewnienia osobie przesłuchiwanej swobody wypowiedzi w trakcie przesłuchania.

Książka jest przeznaczona dla adwokatów, radców prawnych, sędziów, prokuratorów oraz aplikantów tych zawodów prawniczych. Będzie cennym źródłem wiedzy dla asystentów w sądach i prokuraturach, a także pracowników naukowych i studentów prawa.

ZAMÓWIENIA:

INFOLINIA 801 04 45 45, FAX 22 535 80 01
ZAMOWIENIA@WOLTERSKLUWER.PL
WWW.PROFINFO.PL

CENA 139 ZŁ (W TYM 5% VAT)